

Strategia SBP na lata 2010-2021". Zadanie 1. Badanie potrzeb pracowników bibliotek i informacji naukowej w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego oraz integracji zawodowej
Zadanie współfinansowane przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego

**Wykorzystanie przez pracowników bibliotek naukowych oferty SBP
w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego, wydawnictw
tradycyjnych i dostępnych w Internecie oraz platformy cyfrowej.**

Raport

Opracował zespół badawczy w składzie:

Barbara Budyńska
Małgorzata Jezierska
Adam Rusek

Wstęp

Do trzeciego, ostatniego etapu badań prowadzonych w 2011 r., w ramach projektu „Strategia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010-2021” i dotyczących wykorzystania przez pracowników bibliotek oferty Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w zakresie kształcenia, doskonalenia zawodowego, wydawnictw zwartych i ciągłych oraz platformy cyfrowej SBP, włączono bibliotekarzy z bibliotek naukowych.

W grupie tej znaleźli się pracownicy bibliotek naukowych z czterech województw: dolnośląskiego, mazowieckiego, podlaskiego, świętokrzyskiego. Były to biblioteki szkół wyższych wszystkich typów: państwowych i prywatnych; oraz wszystkich profili – kierunków kształcenia, a także biblioteki branżowe. Analogicznie do dwóch pierwszych etapów projektu badawczego, docelową grupą bibliotekarzy były osoby z małym stażem pracy (do 5 lat) oraz pracownicy o dużym już doświadczeniu zawodowym (20-25 lat). Celem doboru takiej próby badawczej było ustalenie, czy postawy odnośnie oferty SBP różnicowane są w zależności od stażu i doświadczenia pracowników.

W badaniu pracowników bibliotek naukowych zastosowano odmienne podejście do doboru bibliotek, niż to było w przypadku dwóch poprzednich sondaży. Podczas pierwszego z nich w próbie badawczej znaleźli się pracownicy bibliotek publicznych z trzech województw, podczas drugiego zaś – pracownicy bibliotek pedagogicznych z całego kraju (w celu uzyskania liczebności respondentów porównywalnej z pierwszym etapem). W przypadku bibliotek naukowych określenie próby badawczej stanowiło poważny problem, ponieważ dane GUS jedynie w sposób ogólny określają liczbę tych bibliotek i zatrudnionych w nich pracowników. Wg szacunków GUS w 2009 r. w 1056 bibliotekach naukowych zatrudnionych było około 10 tys. pracowników merytorycznych (9687). Biblioteki o statusie naukowym, w których pracują, są bardzo zróżnicowane. Duża część tych instytucji to biblioteki szkół wyższych (863), jednostek badawczo-rozwojowych (83), Polskiej Akademii Nauk (69). Znajdują się w tej grupie również biblioteki publiczne (11) oraz 29 określonych jako „inne” – m.in. biblioteki branżowe, centralne¹.

W celu oszacowania próby badawczej zwrócono się z prośbą do wybranych bibliotek o podanie danych dotyczących zatrudnienia osób na stanowiskach merytorycznych (ogółem oraz, zgodnie z założonym planem badawczym, z co najwyżej 5 letnim i 20-25.letnim stażem w bibliotekarstwie). Wybrano 41 bibliotek szkół wyższych (w dolnośląskim – 9, mazowieckim – 15, podlaskim – 10, świętokrzyskim – 7). Odpowiedzi udzieliło nam kierownictwo 20 bibliotek (z województwa dolnośląskiego – 4, mazowieckiego – 9, podlaskiego – 4, świętokrzyskiego – 3). 8 bibliotek odpowiedziało, że nie zatrudniają osób z wymaganym w badaniu stażem pracy (w dolnośląskim – 1, mazowieckim – 4, podlaskim – 3). Pozostałe

---

¹ *Kultura 2009*. Wyd. GUS. Warszawa 2010.

placówki w ogóle nie odpowiedziały (10; w dolnośląskim – 4, mazowieckim – 2; świętokrzyskim – 4) lub nie uzyskano u władz zgody na przeprowadzenie badań i udostępnianie informacji (3 wszystkie z województwa podlaskiego).

W 20 bibliotekach, które udzieliły nam odpowiedzi, zatrudnionych było łącznie 637 bibliotekarzy: w placówkach położonych w województwie dolnośląskim – 119 (jedna z bibliotek nie podała zatrudnienia ogółem), mazowieckim – 328, podlaskim – 105, świętokrzyskim – 85. Łącznie zarejestrowano 209 pracowników z określonym w założeniach stażem pracy, w tym ze stażem do 5 lat – 121 osób (w województwie dolnośląskim – 33, mazowieckim – 51, podlaskim – 19 oraz świętokrzyskim – 18), staż pracy 20-25.letni posiadało natomiast 88 bibliotekarzy (w dolnośląskim – 36 osób, mazowieckim – 34, podlaskim – 5, świętokrzyskim – 13).

Z uzyskanej w ten sposób próby 209 bibliotekarzy pozyskano 71 ankiet (34%), przy czym ze 121 bibliotekarzy o stażu pracy do 5 lat odpowiedziało 47 osób (38,8%), natomiast z 88-osobowej populacji ze stażem 20-25 lat – 24 osoby (27,3%).

Przy realizacji tego badania zdecydowano się na przeprowadzenie sondażu tylko drogą elektroniczną, z wykorzystaniem modułu „Ankieta” w portalu sbp.pl. Problemem okazała się niestaranność respondentów w wypełnianiu ankiet. Na 106 ankiet zarejestrowanych w bazie aż 35 nie zostało wypełnionych w całości, co wykluczyło ich przydatność. Ostatecznie podstawą opracowania jest 71 ankiet zawierających przynajmniej większość najważniejszych wypowiedzi.

I. Bibliotekarze z małym stażem pracy (do 5 lat)

1. Płeć, wiek, miejsce pracy, stanowisko.

Spośród bibliotekarzy z wybranych bibliotek naukowych legitymujących się stażem pracy w zawodzie do 5 lat, odpowiedzi udzieliło 47 osób, w tym 36 bibliotekarzy z bibliotek głównych i 11 z bibliotek wydziałowych lub instytutowych. Są to przeważnie pracownicy bibliotek uczelni państwowych (36). Z bibliotek szkół wyższych niepaństwowych otrzymaliśmy 3 ankiety, z placówek branżowych 8. W badanej grupie przewagę stanowili respondenci z bibliotek uczelni technicznych (20), z bibliotek uniwersyteckich odnotowano 15 odpowiedzi. Profil instytucji, z których pochodziło 12 ankiet, trudno określić ze względu na brak odpowiedzi.

Biblioteki, z których pochodzili pracownicy o małym stażu pracy, funkcjonowały przeważnie w dużych aglomeracjach miejskich powyżej 200 tys. mieszkańców (36 badanych osób). W miastach od 100 do 200 tys. mieszkańców funkcjonowały placówki 7 respondentów, pojedynczy pracowali zaś w bibliotekach położonych w miejscowościach do 50 tys. oraz 50-100 tys. mieszkańców (w 2 ankietach nie udzielono informacji). Większość odpowiadających

stanowiły kobiety – 41; 6 respondentów to mężczyźni, najliczniejsza grupa badanych to osoby w wieku 26-30 lat (29 osób; zob. tab. 1).

Zaledwie 5 respondentów z 47.osobowej populacji należy do SBP.

Tab.1 Wiek respondentów o małym stażu pracy

Przedział wieku	Liczebność
do 25 lat	5
26-30 lat	29
31-40 lat	11
41-50 lat	1
51-60 lat	1
powyżej 60 lat	0

Większość ankietowanych (41 respondentów) to szeregowi pracownicy; 4 osoby stanowią kadrę kierowniczą bibliotek (jedna zajmuje stanowisko dyrektora, kolejne 3 – kierowników bibliotek wydziałowych/filii), pozostałe zajmują stanowiska samodzielne lub nieodokreślone „inne”. Najliczniejsza populacja badanych pracowała w dziale/oddziale udostępniania zbiorów (określanym także jako „wolny dostęp”), czytelnich i wypożyczalniach – 13 osób. Licznie reprezentowane też były działy gromadzenia i opracowania zbiorów – 11, pozostałe osoby zatrudnione były w różnych komórkach organizacyjnych (m. in. w oddziale informacji naukowej, zbiorów specjalnych, zespole biblioteki cyfrowej, oddziale automatyzacji procesów bibliotecznych). Jedna osoba z placówki, w której nie ma wydzielonych działów podała jako miejsce pracy „dział udostępniania oraz informacji naukowej (z elementami gromadzenia i opracowania zbiorów)”, co wskazuje, iż wśród naszych respondentów znalazły się zarówno osoby pracujące w dużych, wieloletowych instytucjach o rozbudowanej strukturze (np. w bibliotekach usytuowanych w państwowych szkołach wyższych, uniwersyteckich), jak i w małych, często dopiero powstających bibliotekach, np. w uczelniach niepaństwowych.

2. Zadowolenie z pracy

Przeważająca część ankietowanych, to osoby zadowolone z pracy, podkreślające jej pozytywne aspekty (35 spośród 47): „Lubię swoją pracę”, ponieważ „satisfakcję daje mi zadowolenie czytelników, którzy znaleźli materiały, których potrzebowali”; „(...) praca z książkami, tworzenie kartotek, tworzenie baz danych, dokumentacji dorobku pracowników naukowych”; „(...) przyjazna atmosfera w pracy, dobry, zgrany zespół”. Niezmiennym źródłem satysfakcji z wykonywanej pracy jest kontakt z czytelnikiem (i jego zadowolenie), ale także z książkami (nieograniczony dostęp do nich), możliwość samokształcenia. Wielu z badanych podkreślało poszczególne elementy swojej pracy, jako przyczyny zadowolenia z

niej, ale też równocześnie atuty wykonywanego zawodu: „mam możliwość realnego wpływu na działanie biblioteki ... i otwartą drogę do realizacji moich pomysłów”.

„Nie jestem w stanie określić przydatności swojej pracy, kompletnie nie ocenia się i nie docenia mojej pracy”: ta wypowiedź pracownika biblioteki zadowolonego z wykonywanej pracy, zawiera w sobie gorycz, niespełnienie z powodu niskich zarobków, niewykorzystania nabytych kompetencji (co jak określono, „jest specyfiką nie tylko mojej biblioteki, ale w ogóle polskich bibliotek”). Refleksyjnie wypowiedział się też jeden z młodych bibliotekarzy: „Zarobki za małe w stosunku do wykonywanych obowiązków, struktura biblioteki przestarzała, mam wrażenie, że obcuje z dinozaurami. Status bibliotekarza – pomiędzy urzędnikiem a administratorem powierzchni płaskich”. Inne wypowiedzi pokazują pełne zaangażowanie „Sama praca, aktywność, praca w komisji ds. NZB, aktywność w Informacji Katalogowej, bycie liderem kilku projektów. To mi wystarcza, ale chciałbym więcej zarabiać” i świadczą o ambicjach naukowych: „spokój, dostęp do najnowszych badań naukowych”. Są też inne postawy: „praca wymaga minimalnego wysiłku – mam czas aby zająć się bardziej interesującymi sprawami”, ale wszystkie są typowe dla młodych ludzi, którzy dopiero próbują określić się w zawodzie. Zazwyczaj deklarują oni zadowolenie z pracy, ale nie mają stosownej płaszczyzny odniesienia, ponieważ jest to często ich pierwsze zatrudnienie. Dlatego pytani o to, czy chcą zmienić pracę, odpowiadają, że tak (ponad 1/3 respondentów).

3. Wykształcenie badanych

Wszyscy badani posiadali wykształcenie wyższe. Po równo rozkładały się grupy osób, które posiadały wyższe wykształcenie bibliotekarskie (24) i inne wyższe (23), np. w zakresie biologii, filologii polskiej, filologii angielskiej, informatyki technicznej, pedagogiki, ogrodnictwa, socjologii, ekonomii etc. Ci z drugiej grupy uzupełniali kwalifikacje bibliotekarskie na studiach podyplomowych (3 osoby), bądź uzupełniali wykształcenie bibliotekarskie na poziomie licencjatu. Problem uzupełniania kwalifikacji bibliotekarskich dotyczył 20 osób (27 miało dyplom mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w momencie podjęcia pracy w bibliotece). W ostatnich dwóch latach, kwalifikacje zawodowe uzupełniała znaczna grupa – bo aż 17 osób.

4. Doskonalenie zawodowe respondentów

Obok aktywności respondentów w zakresie zdobywania, czy uzupełniania kwalifikacji zawodowych blisko 3/4 badanej grupy uczestniczyła w różnych formach doskonalenia zawodowego. Jedynie co czwarty respondent nie wymienił żadnej, organizowanej przez bibliotekę lub inne instytucje, formy szkolenia zawodowego.

Najbardziej popularnym sposobem poszerzania wiedzy zawodowej były warsztaty (co czwarte wskazanie), równie popularne były konferencje, rzadziej kursy doskonalące i e-

learningowe. Ze względów organizacyjnych, i – przede wszystkim – finansowych, najmniej wskazań miały staże zagraniczne, wyjazdy studyjne (zarówno krajowe, jak i zagraniczne). Problematyka szkoleń, w jakich brali udział respondenci w ostatnich dwóch latach, była bardzo zróżnicowana (wypowiedziało się o niej 26 respondentów). Ta różnorodność tematyczna wskazywałaby na wielką liczbę szkoleń, trudno to jednak określić z całą pewnością, pytaliśmy bowiem jedynie o formę doskonalenia. Różnorodność tematyczna szkoleń sugerowałaby wielość zainteresowań i potrzeb adeptów bibliotekarstwa, wielość form skierowanych do tej grupy bibliotek, a z drugiej strony potrzebę ciągłego uzupełniania „akademickiej” wiedzy.

Zestawienie 1. Tematyka szkoleń odbytych przez bibliotekarzy naukowych o małym stażu (N=26)

Tematyka szkoleń	Ogółem
Dokształcanie zawodowe, „drabina awansu”	2
kształcenie bibliotekarzy, różne formy	1
kompetencje zawodowe studentów bibliotekoznawstwa	1
Warsztat bibliotekarski	13
opracowanie (druków zwartych, rzeczowe i formalne, hasłowanie, opracowanie katalogów)	4
praca z czytelnikiem, obsługa	2
ewidencja materiałów bibliotecznych	1
bibliografia	1
bibliotekarstwo lub dziedziny pokrewne, biblioteka XXI w.	3
funkcjonowania biblioteki	1
warsztat pracy nauczyciela bibliotekarza	1
Warsztat informacyjny	17
e-learning	4
techniki informacyjno-komunikacyjne	2
zintegrowane systemy biblioteczne	2
internet w bibliotece, źródła informacji w Internecie, elektroniczne źródła informacji	3
bazy danych (w tym zagraniczne)	2
informacja naukowa i warsztat informacyjny	1
elektronicznych zasobów	1
otwarte zasoby edukacyjne, open access	2
Nowe technologie	11
biblioteki cyfrowe, repozytoria, tworzenie repozytoriów cytowań	3
elementy tyfloinformatyki	1
web 2.0	1
digitalizacja zbiorów	2
wykorzystanie systemu RFID	1
kurs informatyczny, obsługa programów WORD, EXCEL, GIMP	3
Prawo	1
prawo autorskie	1
Inne	9
obchody tygodnia bibliotek	1
BHP	1
doskonalenie języka (angielski, hiszpański)	3

edukacja informacyjna	1
międzynarodowa współpraca bibliotek w obsłudze studentów zagranicznych	1
archiwizacja	1
rynek wydawniczy w Polsce	1

Na temat szkoleń organizowanych przez SBP, w których brali udział respondenci wypowiedziały się nieliczne osoby. Jednoznacznie potwierdziło uczestnictwo w różnych formach SBP-wskiej oferty tylko 6 badanych, ale wypowiedzi: „nie wiem”, „trudno powiedzieć”, „nie” wskazują na brak zainteresowania organizatorem szkolenia. Niewielki odsetek przypisujących rolę organizatora szkoleń SBP jest wskazówką dla Stowarzyszenia o potrzebie dbania o promocję, wizerunek organizacji. Warto się nad tym problemem zastanowić, bowiem blisko 100% respondentów jest zainteresowana uczestnictwem w różnych formach podnoszenia wiedzy zawodowej.

Równie ważne jest wskazanie przez respondentów preferowanych form szkolenia zawodowego. Najwięcej głosów uzyskały warsztaty, bo, jak mówią o tym badani: „najlepiej się czegoś uczyć w praktyce”, „nie lubię zajęć teoretycznych”. Następne wskazania dotyczyły kursów doskonalących („bo dotyczą konkretnego zagadnienia i odbywają się we względnie małych grupach, co umożliwia zadawanie pytań i dyskusję”) i konferencji („bo lubię słuchać”, „mogę nawiązać kontakty zawodowe”). W wielu wypowiedziach respondenci łączyli różne preferowane formy doskonalenia, np. konferencje i szkolenia, kursy doskonalące oraz staże i wyjazdy studyjne, warsztaty oraz formy e-learningowe. Szczególnie te dwa ostatnie zestawienia pokazują różnice, ale i korzyści wynikające z różnych sposobów pozyskiwania wiedzy: „najwygodniejszą formą szkolenia byłby e-learning, ponieważ mogą z niej korzystać wszyscy, bez względu na ograniczenia czasowe i dojazdowe. Jednak warsztaty uważam też za bardzo potrzebne”; „warsztaty, wyjazdy studyjne, staże, gdyż tylko one pozwalają na głębsze zapoznanie się z interesującą nas tematyką i przynajmniej częściowe włączenie się w działalność danej instytucji (np. w przypadku wyjazdów studyjnych)”.

Szczególnie chętnie respondenci uczestniczyliby w różnych formach podnoszenia wiedzy zawodowej z zakresu szeroko rozumianej promocji biblioteki, marketingu bibliotecznego i współpracy środowiskowej. Zainteresowania te zasługują na szczególne podkreślenie, ponieważ artykułowali je pracownicy bibliotek naukowych, których działalność środowiskowa nie jest tak szeroka i powszechna, jak bibliotek publicznych. Ważne jest podkreślenie stosowania technik marketingowych, public relations, ponieważ każda instytucja musi dbać o wizerunek i promować swoje usługi. Pozostałe wskazania dotyczą problemów innych niż bibliotekarskie, warsztatowe, co świadczyłoby o potrzebie szerszego spojrzenia na bibliotekę, jej przywileje, prawa i obowiązki. Dlatego też młodzi stażem chcieliby szkolić się w zakresie prawa, zarządzania instytucją, pozyskiwania środków na jej działalność, a także

poznawać technikę oceny, ewaluacji funkcjonowania biblioteki. Niektórzy respondenci mają wyraźne ambicje naukowe. Ich zainteresowania kierują się np. ku starym drukom, jeden zaś z młodych pracowników biblioteki chce poznać „wszystkie aspekty zabezpieczenia Narodowego Zasobu Bibliotecznego”.

Pomimo deklaracji uczestniczenia w różnych formach doskonalenia zawodowego w przyszłości, respondenci nie określili jasno oczekiwań wobec oferty SBP (aż 32 osoby spośród 47 nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, a wiele uwag miało charakter wymijający: „nie wiem”, „ciężko określić, ponieważ w tego typu szkoleniach nie uczestniczyłam”). Ale były też wypowiedzi bardzo pozytywnie oceniające działalność szkoleniową SBP: „myślę, że oferta jest bogata”, „działacie bardzo sprawnie, czytam dużo waszych publikacji”.

Szkolenia przez Internet mają tyle samo zwolenników (25), co i przeciwników (22). Wbrew oczekiwaniom, ta coraz częściej oferowana forma doskonalenia nie zyskała przeważającej grupy zwolenników, nawet wśród tak młodej populacji.

5. Czytelność czasopism SBP

Informacje o zasobach wydawnictw ciągłych w badanych bibliotekach, nie są kompletne, bowiem co czwarty badany nie udzielił odpowiedzi. Głosy pozostałych wskazują na to, iż połowa badanych respondentów miała dostęp do wszystkich wymienionych czasopism SBP, a druga połowa do niektórych. Generalnie na podobnym poziomie respondenci mieli dostęp np. do popularnego „Poradnika Bibliotekarza”, jak i czasopism naukowych jakimi są: „Przegląd Biblioteczny”, czy „Zagadnienia Informacji Naukowej”.

Kolejną sprawą jest czytelność tych czasopism. Podobnie jak przy dostępności, co czwarty respondent nie jest ich czytelnikiem (żadnego z wymienionych nie czyta 17 osób spośród 47). Niestety, czytający respondenci deklarują nieregularność czytania prasy fachowej. Najczęściej czytany pismem jest „Bibliotekarz”, jednak spośród 29 czytających go respondentów, 10 robi to regularnie, 19 zaś nieregularnie. Na zbliżonym poziomie utrzymuje się poczytność „Poradnika Bibliotekarza” oraz „Przeglądu Bibliotecznego”. Pierwszy periodyk czyta regularnie 6 spośród 25 czytających go w ogóle (19 robi to nieregularnie). „Przegląd Biblioteczny” na 20 czytających ma także 6 czytelników stałych oraz 14 nieregularnych. „Zagadnienia Informacji Naukowej” w badanej grupie czytało 10 bibliotekarzy (4 – regularnie, 6 – sporadycznie).

Respondenci nie są też zwolennikami czytania retrospektywnych roczników „Bibliotekarza” i „Poradnika Bibliotekarza” w formie elektronicznej. 3/4 nie udzieliło w ogóle odpowiedzi na to pytanie. Pozostali sięgają z jednakowym zainteresowaniem po elektroniczne wersje jednego i drugiego pisma.

Równie niepopularne jest wśród respondentów czytelność elektronicznych czasopism SBP („Biuletyn Informacyjny ZG SBP” oraz „Newsletter”/„Ekspres ZG SBP”). Być może taka

interpretacja jest na wyrost, bowiem 37 osób (z 47) nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, co może świadczyć o braku wiedzy na temat elektronicznej postaci tych czasopism, lub braku zainteresowania nimi. Z dwóch wymienionych, więcej wskazań miał „Biuletyn Informacyjny ZG SBP” (9), niż „Newsletter”/ „Ekspres ZG SBP” (4).

Zaskakujące mogą się wydawać postawy młodych pracowników bibliotek naukowych odnośnie preferowanej formy publikacji czasopism: 1/3 odpowiadających wskazywała na ich postać drukowaną (14 osób spośród 47), kolejna 1/3 woli formę elektroniczną czasopism (7) lub korzysta z obu form (11 wskazań); pozostała grupa (także 1/3) nie określiła swoich preferencji.

Odnośnie zakresu i oceny problemów poruszanych w czasopismach fachowych wydawanych przez SBP respondenci unikali jednoznacznych odpowiedzi: 1/3 odpowiadała: „nie mam zdania”, natomiast ci, którzy wyrazili swoją opinię, ocenili je pozytywnie (tylko jedna osoba negatywnie w przypadku jednego tylko tytułu). Z 29 respondentów czytających „Bibliotekarza” 22 dobrze ocenia zakres poruszanej w nim problematyki (pozostali „nie mają zadania” lub nie udzielili odpowiedzi). „Poradnik Bibliotekarza” 19 respondentom spośród 25 czytających odpowiada całkowicie, jednej nie odpowiada, pozostali nie mają zdania lub nie udzielili odpowiedzi na to pytanie. Podobnie oceniany jest „Przegląd Biblioteczny”: 18 osobom spośród 20 czytających odpowiada całkowicie (pozostałe: brak odpowiedzi). W przypadku „ZIN-u” 7 odpowiadającym spośród 10 czytelników całkowicie odpowiada zakres tematyczny czasopisma (pozostałe nie wyraziły opinii).

Nieliczna tylko część osób z badanej populacji zdecydowała się wskazać na zagadnienia zawodowe, których brak odczuwają w periodykach SBP (31 osób pominęło ten problem). Odpowiadający natomiast nie tylko odnieśli się do brakującej problematyki, ale także do profilu czasopism, czy też konkretnych działów: „»Bibliotekarz« dość nieprecyzyjnie określa odbiorcę. Nie wiem czy jest dedykowany także dla mnie – bibliotekarza akademickiego. Uważam, że za mało w nim artykułów o charakterze poradnikowym. Zbędne jest obszerne kalendarium, »kto to w ogóle czyta«”. Wskazywano również na tematykę, która – zdaniem badanych – powinna znajdować się na łamach czasopism: opracowanie rzeczowe, słowa kluczowe, sposoby wyszukiwania informacji, zagadnienia ekonomicznego funkcjonowania bibliotek, norm i zasad dotyczących opracowania formalnego, bibliotek cyfrowych, czy też badań nad starymi drukami, awans zawodowy. Nie brakowało wypowiedzi całkowicie akceptujących to, co badani znajdowali w wydawnictwach ciągłych SBP („czasopisma spełniają moje oczekiwania, wzajemnie się uzupełniają, czytając je wszystkie regularnie nie odczuwam braków”, „treść czasopism mnie satysfakcjonuje”), choć czasem pojawia się też irytacja („... jeśli się pojawiają u nas informacje, to brak konkretów, same dywagacje” – to odnośnie tematyki związanej z bibliotecznym PR, budową i kształtowaniem usability stron bibliotecznych, wykorzystaniem portali społecznościowych). Odnotowano także refleksje

dotyczące własnego rozwoju zawodowego: „Nie odczuwam jakiś braków. Może z zakresu teorii książki. Ja bym zresztą tę spuściznę prof. Migonia chciał kontynuować”.

6. Czytelnictwo wydawnictw książkowych SBP

Połowa ankietowanych bibliotekarzy z niedługim stażem zawodowym nie czuje się poinformowana o nowościach wydawniczych SBP (23 respondentów stwierdziło, że informacja o ofercie wydawniczej do nich nie dociera, a 5 osób w ogóle nie udzieliło odpowiedzi). Jedynie 19 respondentów uznało się za dobrze poinformowanych.

Duża część respondentów, na pytanie, co czytają z oferty wydawnictw książkowych Stowarzyszenia nie udzieliła odpowiedzi (19 spośród 47-osobowej grupy), co oznacza najwyraźniej zerową aktywność czytelniczną tych osób. Taka sama grupa zadeklarowała, że czyta serię *Nauka-Dydaktyka-Praktyka*; stosunkowo dużo czytelników mają też *Propozycje i Materiały* (12). Wydawnictwa spoza serii czytało w badanej grupie 9 osób. Pozostałe serie miały mniej zwolenników (*Formaty, Kartoteki* wymieniło 7 osób, *Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza* – 4). Serii *Bibliotekarze polscy we wspomnieniach współczesnych* nikt nie wymienił.

Czytający wydawnictwa książkowe SBP respondenci uznawali je za „interesujące jako publikacje fachowo-zawodowe” (najwięcej – 10 wskazań) oraz oceniali, że „służą samokształceniu i rozwijają wiedzę zawodową” (7 głosów), a także „są pomocne w podnoszeniu kwalifikacji i doskonaleniu zawodowym” (6). Pojedyncze głosy wskazywały na praktyczną stronę korzystania z wydawnictw SBP („podpowiadają mi, co można przenieść na grunt mojej biblioteki”, „pozwalają zorientować się w aktualnych problemach bibliotekarstwa współczesnego”). 8 osób w ogóle uchyliło się od odpowiedzi.

Niewielu respondentów podało konkretne tytuły publikacji czytanych ostatnio, przydatnych w pracy lub podnoszeniu kwalifikacji. Odpowiedzi na to pytanie udzieliło 10 osób, wymieniając raczej tematy, problemy, które ich zainteresowały (np. organizacje społeczeństwa wiedzy, bibliotekarz dziedzinowy). Poniżej zestawienie wymienionych publikacji; wszystkie one otrzymały pojedyncze wskazania, jednak większość to książki wydane w serii *Nauka-Dydaktyka-Praktyka*.

Zestawienie 2. Wydawnictwa zwarte SBP, wymienione przez pracowników bibliotek naukowych z długim stażem; pracy (N=10)

L.p.	Autor	Tytuł	Seria	Rok wydania	Liczba wskazań
1.	Z. Żmigrodzki (pod red.)	Bibliotekarstwo	Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 29	1998	1
2.	J. Ratajewski	Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa czyli Wiedza o bibliotece w różnych dawkach	Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 51	2002	1

3.	Z. Żmigrodzki, W. Babik, D. Pietrucha-Reizes (pod red.)	Informacja naukowa: rozwój, metody, organizacja	Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 79	2006	1
4.	B. Sosińska-Kalata, E. Chuchro, W. Daszewski	Informacja w sieci: problemy, metody, technologie: praca zbiorowa	Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 85	2006	1
5.	M. Nahotko	Naukowe czasopisma elektroniczne	Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 88	2007	1
6.	J. Kamieńska, B. Żołądowska-Król (pod. red.)	Jakość usług bibliotecznych w społeczeństwie informacyjnym: praca zbiorowa	Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 109	2009	1
7.	T. Szmigielska	Standardy oceny bibliotek akademickich	Nauka-Dydaktyka- Praktyka; 127	2011	1
8.	J. Kosek (oprac.), M. Lenartowicz, A. Paluszkiewicz (pod red.)	Katalogowanie książek i wydawnictw ciągłych w formacie USMARC: poradnik	Propozycje i Materiały; 13	1997	1
9.		E-learning wyzwaniem dla bibliotek. Materiały z ogólnopolskiej konferencji Elbląg 23-24 września 2009 r.	Propozycje i Materiały; 79	2009	1
10.			Nauka-Dydaktyka- Praktyka		1
11.			Propozycje i Materiały		1

Pytanie o to, czy książki wydawane przez Stowarzyszenie były pomocne w pracy 19 (nieczytających) respondentów pozostawiło bez odpowiedzi. Pozostałe głosy ułożyły się równomiernie: 17 badanych ich przydatność oceniła pozytywnie, 16 osób zaś negatywnie. Tylko 12 osób wskazało problemy, które rozwiązały dzięki oferowanym przez SBP wydawnictwom. Dotyczyły one przede wszystkim warsztatu bibliotekarskiego (zagadnienia selekcji i kasacji zbiorów, katalogowania i opracowania, opisu bibliograficznego), wymieniano także „kontakt z czytelnikiem”, „zagadnienia związane z pracą w Oddziale Informacji Naukowej”, czy też tworzenie kursów e-learningowych.

Respondenci oszczędnie wypowiadali się także co do tematyki, o którą należałoby uzupełnić SBP.owską ofertę książek fachowych: 37 osób nie odpowiedziało na to pytanie, dwie dały odpowiedź wymijającą („trudno powiedzieć”), kolejne dwie „nie widziały potrzeby” uzupełniania oferty. Siedem wypowiedzi dotyczyło bardzo zróżnicowanych potrzeb: „stare druki”, „motywacje pracowników”, „problematyka udostępniania zbiorów w systemie wolnego dostępu do półek”, „zagadnienia związane z czytelnictwem w uczelniach technicznych”, „tematowanie rzeczowe, efektywne sposoby wyszukiwania informacji”. Jeden respondent oceniał przydatność tych wydawnictw w szerszej wypowiedzi: „więcej poradników na różne tematy, ale książek dedykowanych konkretnym grupom, określonym problemom (obecnie wiele książek naukowych »udaje« poradniki)”.

Właśnie poradniki zostały przez respondentów uznane za najbardziej interesującą formę publikacji (21 osób spośród 47.osobowej grupy badanych, 17 nie udzieliło odpowiedzi). Według badanych tematyka tych poradników powinna dotyczyć takich zagadnień

praktycznych jak: opracowanie zbiorów (rzeczowe, bibliograficzne), prowadzenie różnych szkoleń dla czytelników/studentów (metody, techniki), design biblioteki (pomysły polskich bibliotek), wolny dostęp do półek jako forma udostępniania zbiorów, kontakt z czytelnikiem, biblioteki cyfrowe i e-booki.

Niewiele (po 6) wskazań zyskały wydawnictwa zawierające materiały konferencyjne oraz publikacje naukowe.

7. Zainteresowanie badanych stroną internetową SBP

Z wyjątkiem jednej osoby wszyscy respondenci mają swobodny dostęp do Internetu. Umożliwia to dowolne korzystanie z sieci, wybór portali i stron. Nie wszyscy natomiast są zainteresowani ofertą internetową SBP, bowiem przegląda stronę Stowarzyszenia tylko 29 spośród 47 respondentów. Nie zaglądający na portal SBP tłumaczą ten fakt brakiem czasu, brakiem potrzeby w tym względzie albo po prostu brakiem wiedzy na ten temat: „nie znam tego”, „nie przeglądałam ponieważ do tej pory o niej niestety nie wiedziałam”. Portal SBP ma też groźną „konkurencję” (padały wypowiedzi: „jestem przyzwyczajona do innych portali”).

Ci, którzy korzystają ze strony SBP (wspomniane 29 osób), robią to zazwyczaj nieregularnie (24). Najczęściej interesują ich bieżące wydarzenia (co czwarte wskazanie), informacje o mających się odbyć różnych formach doskonalenia zawodowego (co trzecia wypowiedź). Co dziesiąte wskazanie sugeruje, że respondenci są zainteresowani przygotowanymi przez SBP raportami lub biuletynami, a więc formami informującymi również o aktualnych ważnych bibliotekarskich sprawach. Taka sama liczba wskazań sugerowała, iż respondenci chętnie korzystają z zamieszczonej na portalu bazy adresowej bibliotek. Mniejszym zainteresowaniem cieszyły się doniesienia z okręgów, sekcji SBP oraz, co dziwne, informacje prawne. Być może respondenci młodzi stażem nie wykorzystują na co dzień w swej pracy zawodowej wiedzy z zakresu szeroko rozumianego prawa, bowiem nie piastują jeszcze żadnych funkcji ani stanowisk.

Ci, którzy korzystają ze strony internetowej SBP, są na ogół zadowoleni z zakresu podawanych tam informacji (co drugi korzystający). Pytani o potrzebę jej wzbogacenia w większości nie udzielają odpowiedzi. Mówią: „nie widzę potrzeby [korzystania]”, „nie mam zdania”. Wśród pozostałych warto zwrócić uwagę na opinie o niedostatkach strony formułowanych w szerokim kontekście: „brak reakcji co do międzynarodowych wydarzeń, w których uczestniczą biblioteki, np. Open Access Week”. Są też wskazania jej walorów: „strona czytelna, zawiera dużo ciekawych i potrzebnych informacji, nie wiem cóż można byłoby więcej do niej dodać”.

II Bibliotekarze doświadczeni, z długim stażem pracy (20-25 lat)

1. Płeć, wiek, miejsce pracy, stanowisko.

Zbiorowość osób o długim stażu zawodowym w bibliotekach naukowych, które odpowiedziały na ankietę, jest bardzo niewielka – liczy zaledwie 24 respondentów. Są to przeważnie pracownicy bibliotek uczelni państwowych (21 osób); 10 ankiet pochodzi z bibliotek uczelni uniwersyteckich, 10 zaś z placówek uczelni technicznych. W bibliotece uczelni niepaństwowej zatrudniony jest jeden ankietowany, jeden zaś pracuje w bibliotece branżowej (brak danych – 1 ankiet). Ich miejscem zatrudnienia są z reguły biblioteki główne (15 osób); w bibliotekach wydziałowych/ instytutowych zatrudnionych jest 8 badanych, jeden zaś w filii biblioteki głównej.

Większość bibliotek, w których zatrudnieni są bibliotekarze z długim stażem, położona jest w wielkich miastach: miejscowościach liczących powyżej 200 tysięcy mieszkańców (pracuje w nich 22 badanych). Jeden respondent pracuje w placówce z miasta 100-200-tysięcznego, a jeden pochodzi z miasta liczącego 50-100 tys. mieszkańców. Przeważającą większość próby stanowią kobiety (21 ankiet; mężczyźni – 3), najczęściej w wieku 41-50 lat (16 osób; zob. tab.1). Do SBP należy zaledwie 5 respondentów (19 pozostaje poza tą organizacją).

Tab. 1. Wiek respondentów o długim stażu pracy (N=24)

Przedział wieku	Liczebność
41-50 lat	16
51-60 lat	7
powyżej 60 lat	1

7 ankietowanych kieruje bibliotekami, 3 osoby – to kierownicy bibliotek wydziałowych, instytutowych bądź filii bibliotecznych, a 2 – kierownicy bibliotecznych komórek (działów, oddziałów). Najwięcej – dokładnie połowa grupy (12 respondentów) – jest szeregowych pracowników.

Dyrektorzy i kierownicy bibliotek tworzą najliczniejszą grupę badanych (7 osób). W działach opracowania pracuje 6 ankietowanych, 5 – w innych komórkach organizacyjnych (m.in. oddziale informacji naukowej, dziale instrukcyjno-metodycznym, oddziale dokumentacji), a 6 osób nie podało, w jakich komórkach swej biblioteki pracuje (zapewne są to bibliotekarze z placówek, w których nie ma wydzielonych działów).

2. Zadowolenie z pracy

Bibliotekarze z placówek naukowych są najbardziej sfrustrowaną częścią tej grupy zawodowej – taki wniosek można by wysnuć z faktu, że aż 1/3 respondentów z długim

stażem pracy (8 osób z 24) jest niezadowolona z pracy w bibliotece. 7 osób narzeka na niskie zarobki, 6 wskazuje na niski prestiż zawodu („boli zwłaszcza brak uznania w środowisku akademickim”) „oraz nieliczenie się ze środowiskiem bibliotekarzy, o czym świadczy ostatnia ustawa o szkolnictwie wyższym”, dwie – brak szkoleń językowych, jedna zaś – na „zbyt wysokie wymagania [w stosunku] do wynagrodzenia”; także jedna uskarża się na degradację zawodu.

Zadowolonym (16 osób) najczęściej satysfakcji dostarcza kontakt (praca) z czytelnikiem, pomoc w realizacji jego potrzeb (5 odpowiedzi). Ale znacznie częściej niż w innych środowiskach bibliotekarskich podkreślana jest tu wartość „pracy samej w sobie”, szczególnie, że dostarcza ona możliwość rozwoju intelektualnego, uczestnictwa w ruchu naukowym (3 odpowiedzi) oraz podnoszenia kwalifikacji, możliwość „udziału w konferencjach, badaniach, wyjazdach studyjnych” (1 odpowiedź), jest działalnością twórczą (1 odpowiedź), przy tym „z dużym zakresem samodzielności, bez narzuconej ilości wykonywanej pracy” (1 odpowiedź). Jednocześnie praca ta daje szansę współdziałania w zespole – co najmniej „miłym”, a częściej „ambitnym, twórczym” (3 wypowiedzi: „Współpraca z innymi bibliotekarzami, czyli ze środowiskiem zawodowym wyjątkowo rozbudzonym intelektualnie”). Dzięki niej ma się również prestiżowy i stymulujący intelektualnie „kontakt z przedstawicielami nauki i ich uczniami”. Jedna osoba zwraca nawet uwagę na „niezłe zarobki”. Tym razem, co niezwykle charakterystyczne, żaden z odpowiadających nie wspominał o wartości kontaktu z książką (nowościami, dostępnością do różnorodnych źródeł informacji).

Odpowiadający są osobami w wieku dojrzałym, nic więc dziwnego, że znakomita większość z nich (wśród których jest wielu deklarujących niezadowolone z zawodu) nie zamierza zmieniać pracy (21 wypowiedzi). Myślą o tym 3 ankietowani.

3. Wykształcenie badanych

Prawie wszyscy badani (23 osoby) mają wyższe wykształcenie, tylko jedna posiada wykształcenie średnie ogólne. Także 23 osoby mają wykształcenie bibliotekarskie, zaledwie jedna nie ma przygotowania fachowego (ma jednak wykształcenie wyższe). Kwalifikacje fachowe prawie zawsze są na poziomie wyższym: 10 osób (z 23) ma dyplom magistra wyższych studiów bibliotekoznawczych, 10 zaś ukończyło podyplomowe studia bibliotekarskie. Trzej respondenci mają wykształcenie średnie zawodowe. Jak zwykle w wypadku zbiorowości pracowników o zaawansowanym stażu, tylko 5 osób z kwalifikacjami zawodowymi zdobyło je przed podjęciem pracy w bibliotece, pozostali (18) – już w trakcie pracy.

4. Doskonalenie zawodowe respondentów

Badani pracują już od wielu lat w bibliotekarstwie, toteż nie dziwi fakt, że w ciągu ostatnich dwóch lat zaledwie 4 z nich uzupełniało kwalifikacje zawodowe, a 20 zadowolilo się dotychczasowymi. Natomiast, jeśli chodzi o udział w różnych formach doskonalenia zawodowego, stosunek uczestniczących do niebiorących udziału jest jak 20:4. Najczęściej uczestnicy szkoleń udzielali się na konferencjach (12 osób), rzadziej doszkalali się na kursach doskonalących (10 osób) i warsztatach (9 osób). W seminariach wzięło udział 7 respondentów, czterech uczestniczyło w e-learningu, a trzech w wyjazdach studyjnych: zagranicznych (2) i krajowych (1).

Tematykę szkoleń zawodowych przedstawia zestawienie 1.

Zestawienie 1. Tematyka szkoleń odbytych przez bibliotekarzy naukowych z długim stażem (N=14)

Tematyka szkoleń	Ogółem
Dokształcanie zawodowe, „drabina awansu”	1
bibliotekarz dziedzinowy	1
Organizacja i zarządzanie	3
zarządzanie w bibliotece	2
postępowanie o udzielanie zamówień publicznych	1
Warsztat bibliotekarski	6
opracowanie rzeczowe i formalne, KABA, UKD	6
Warsztat informacyjny	11
e-learning	1
serwisy, portale, Internet, bazy danych	4
techniki informacyjno-komunikacyjne	2
zintegrowane systemy biblioteczne	4
Nowe technologie	1
biblioteki cyfrowe	1
Marketing	1
marketing w bibliotece	1

Spośród 20 doszkalających się co piąta osoba (4) uczestniczyła w przedsięwzięciach zorganizowanych przez SBP. Niestety, nie podały one ich tematyki.

Mimo długiego stażu zawodowego niemal wszyscy respondenci (23 osoby) podtrzymują gotowość do uczestnictwa w dalszych szkoleniach (1 osoba jest niezainteresowana). Najczęściej zainteresowani są kursami doskonalącymi, warsztatami i e-learningiem (po 7 osób). Konferencje wybrało 6 osób, a staże, seminaria i wyjazdy studyjne – po dwie osoby. Nieliczne uzasadnienia owych wyborów są typowe, powszechnie spotykane także w innych środowiskach pracowników bibliotek: e-learning jest formą najwygodniejszą dla pracowników, jest to bowiem „nauka w dowolnym czasie i miejscu”; podczas warsztatów pracuje się w małych grupach i istnieje możliwość bezpośredniego kontaktu z wykładowcą, natomiast podczas konferencji można nawiązać współpracę z innymi uczestnikami i wymienić się z nimi doświadczeniami (tę samą zaletę mają, zdaniem respondentów,

seminaria: „Seminarium jest najbardziej otwarte i sprzyja pogłębianiu doświadczeń w szerszym gronie bibliotekarzy”).

Problematyka, która wydaje się naszym respondentom najbardziej interesująca, to: promocja biblioteki, marketing, współpraca środowiskowa (14 osób spośród 23); warsztat bibliotekarski (10 osób); wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (7); zagadnienia prawne i z zakresu zarządzania (6); zagadnienia związane z digitalizacją i bibliotekami cyfrowymi (5). Nieco mniej zwolenników zyskała taka problematyka, jak: przygotowanie i prowadzenie szkoleń dla użytkowników bibliotek (4 wybory); z zakresu psychologii, pedagogiki, relacji interpersonalnych (4 wybory). Prowadzenie badań (np. w zakresie ewaluacji wewnętrznej) – zyskało 2 wybory, jeden – e-learning, a przygotowanie i prowadzenie różnych form aktywizujących w ogóle nie zyskało zwolenników.

Szkolenia przez Internet są wśród badanej zbiorowości relatywnie popularne: 10 osób uczestniczyłoby w nich, a 14 nie miałoby ochoty.

Zaledwie 4 badanych wypowiedziało się na temat braków w ofercie szkoleń organizowanych przez SBP. Jeden stwierdził ogólnie, że jest to „oferta uboga”, drugiemu brakuje „szkoleń bezpłatnych”, trzeciemu – warsztatów, a czwarty proponuje szkolenia na temat opracowania rzeczowego dokumentów z wykorzystaniem UKD.

5. Czytelnictwo czasopism SBP

Na temat zaopatrzenia w czasopisma SBP placówek, w których pracują badani, nie mamy dokładnych informacji, ponieważ 7 respondentów nie odpowiedziało na to pytanie (być może, w części tych bibliotek czasopism SBP brak). Z 17 osób, które udzieliło odpowiedzi, 14 zapewniło, że ich biblioteki dysponują wszystkimi czterema tytułami periodyków. Ogółem, 17 badanych stwierdziło, że w swoich placówkach ma dostęp do „Bibliotekarza”, 16 – do „Przeglądu Bibliotecznego” i „Zagadnień Informacji Naukowej”, 15 – do „Poradnika Bibliotekarza”.

1/5 respondentów (5), indagowana o czytelnictwo tych periodyków, odpowiedziała, że nie czyta żadnego tytułu (w 24-osobowej zbiorowości mamy zatem 19 czytelników czasopism SBP). Najczęściej czytowanym pismem jest „Bibliotekarz” (przeogląda go 17 osób, w tym 6 regularnie, a 11 dorywczo). Do „Przeglądu Bibliotecznego” zagląda 14 respondentów (3 regularnie, 11 – nieregularnie). „Poradnik Bibliotekarza” ma 13 czytelników (w tym 4 regularnych), „ZIN” zaś – 7 (trzech stałych, czterech – dorywczych). W całej zbiorowości dominuje więc czytelnictwo nieregularne.

Retrospektywne roczniki „Bibliotekarza” i „Poradnika Bibliotekarza” w formie elektronicznej nie są w tej grupie popularne: nie korzysta z nich 2/3 całej zbiorowości (16 osób). Wszyscy korzystający (8 osób) zaglądają do „Bibliotekarza”, a elektroniczną wersję „Poradnika” przeogląda 6 osób.

Czasopisma SBP ukazujące się wyłącznie w formie elektronicznej również nie znajdują w tej grupie amatorów: nie zagląda do nich 15 badanych. Wszyscy pozostali (9 osób) zagląda do „Biuletynu Informacyjnego ZG SBP”, tylko jedna zaś do „Newslettera”/„Ekspresu ZG SBP”.

1/3 odpowiadających (8 osób) wykorzystuje zarówno formę drukowaną czasopism, jak i wersję elektroniczną, natomiast 7 przywiązana jest do formy drukowanej, a 6 woli formę elektroniczną (brak danych – 3 osoby).

Jak zwykle, czytelnicy oceniają fachowe periodyki niezwykle przychylnie: 16 respondentów spośród 17 czytających „Bibliotekarza” twierdzi, że odpowiada im zakres problematyki poruszanej w tym piśmie (1 osoba nie ma zdania); na 14 czytelników „Przeglądu Bibliotecznego” 10 odpowiada on całkowicie, jednej osobie – nie odpowiada, dwoje badanych nie ma zaś zdania na ten temat. W przypadku „Poradnika Bibliotekarza” mamy 9 zwolenników, dwóm osobom jego problematyka nie odpowiada, pozostałe dwie uchylają się od jednoznacznej odpowiedzi. Wśród 7 czytelników „ZIN” czworgu jego zawartość odpowiada, dwóm nie, a jeden jest niezdecydowany.

Jakiej problematyki brakuje respondentom w czasopismach wydawanych przez SBP? Wypowiedziało się na ten temat siedmioro badanych. Zwracają oni uwagę na niedostatek praktycznych zagadnień istotnych dla pracowników bibliotek: informacji o sprawach socjalnych, urlopach (bibliotekarzy dyplomowanych), płacach, prestiżu zawodowym. Brak informacji na temat projektów unijnych kierowanych do bibliotek. Pożądane, zdaniem innych, byłyby zagadnienia promocji bibliotek, ich współpracy, bibliotek cyfrowych i digitalizacji zbiorów, informacji naukowej w bibliotekach naukowych. Zagadnienia związane z zarządzaniem biblioteką oraz komunikacją interpersonalną wyczerpują listę proponowanych do czasopism SBP problemów.

6. Czytelnictwo wydawnictw książkowych SBP

Do 1/3 ankietowanych doświadczonych pracowników bibliotek naukowych (8 osób) nie docierają informacje o nowościach książkowych SBP, natomiast 2/3 (15 osób; brak odpowiedzi – 1 osoba) uważa się za dobrze zaznajomionych z ofertą.

Co czytają badani z długim stażem pracy? 1/5 24-osobowej grupy (5 respondentów) nie czyta żadnych wydawnictw zwartych SBP. Zbiorowość czytających cokolwiek liczy zatem raptem 19 osób. Najwięcej z nich sięga po książki z serii *Propozycje i Materiały i Formaty, Kartoteki* (po 11 osób). Serię *Nauka-Dydaktyka-Praktyka* czytuje 10 osób. Po *Bibliotekarzy polskich we wspomnieniach współczesnych* i *Biblioteczkę Poradnika Bibliotekarza* sięga po trzech „czytelników”. Cztery osoby czytują książki spoza serii SBP.

Na pytanie o powody sięgania po fachowe wydawnictwa zwarte Stowarzyszenia respondenci odpowiedzieli w sposób niepełny (dokonywali wyboru trzech zaledwie spośród sześciu

zamieszczonych w ankiecie możliwości i nie rangowali ich). Zdaniem 17 ankietowanych „są pomocne w podnoszeniu kwalifikacji, doskonaleniu zawodowym”, piętnastu podkreśla, że „służą samokształceniu, rozwijają wiedzę zawodową”, a czternastu – że „są w ogóle interesujące jako publikacje fachowo-zawodowe”.

Niestety, zaledwie osiem osób podało tytuł (lub serię) książek SBP, czytanych ostatnio, które były interesujące lub pomocne. Listę tytułów zawiera zestawienie 2.

Zestawienie 2. Wydawnictwa zwarte SBP, wymienione przez pracowników bibliotek naukowych z długim stażem; pracy (N=8)

L.p.	Autor	Tytuł	Seria	Rok wydania	Liczba wskazań
1.	T. Głowacka (pod. red.)	Język haseł przedmiotowych KABA: zasady tworzenia słownictwa	Formaty, Kartoteki; 8	2000	1
2.	B. Nałęcz	Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla wydawnictwa ciągłego	Formaty, Kartoteki; 10	2001	1
3.	D. Jarosz	Dzieje książki w Polsce 1944-1989. Wybór źródeł	Nauka-Dydaktyka-Praktyka; 117	2010	1
4.	T. Szmigielska	Standardy oceny bibliotek akademickich	Nauka-Dydaktyka-Praktyka; 127	2011	1
5.	J. Kosek (oprac.) M. Lenartowicz, A. Paluszkiewicz, (pod red.)	Katalogowanie książek i wydawnictw ciągłych w formacie USMARC. Poradnik	Propozycje i Materiały; 13	1997	1
6.	B. Howorka	Bibliotekarz i prawo: podstawowe informacje o prawie dla pracowników bibliotek	poza serią	2010	1
7.			Formaty, Kartoteki		3

Na pytanie o to, czy książki wydawane przez SBP były pomocne w pracy udzieliło odpowiedzi 19 ankietowanych, w tym większość (11) pozytywnej (negatywnej – 8). Problemy, które rozwiązano dzięki pomocy książek, dotyczyły przede wszystkim opracowania („hasła osobowe, korporatywne i tytułowe”; „zasady stosowania określników do haseł przedmiotowych”; „tworzenie haseł instytucji sprawczych, imprez, haseł osobowych”), a także zarządzania („zarządzanie jakością w bibliotece, zarządzanie kadrami”). Były także „niezbędne przy pracy z czasopismami”, dostarczały też rozwiązań zagadnień prawnych.

Szczegółowe propozycje tematów, o których chcieliby przeczytać w wydawnictwach SBP, zechciało podać pięć osób. Kilka z nich dotyczyło opracowania (oto one: „UKD – aktualne zmiany i poprawki”; „Skróty używane w tworzeniu haseł i skróty dostępnych źródeł” – 4 osoby). Pozostałe to: „informacja naukowa w bibliotekach naukowych”; „digitalizacja zbiorów i biblioteki cyfrowe”; „kwestie organizacyjno-prawne”; „usługi biblioteczne, organizacja przestrzeni bibliotecznej, deontologia zawodowa”.

Ankietowani uznają poradnik za najbardziej im odpowiadającą formę publikacji (15 osób z 21-osobowej grupy, która wyraziła pogląd na ten temat). Tematyka tych proponowanych poradników miałaby dotyczyć przede wszystkim „pracy bibliotekarza” (3 osoby), digitalizacji zbiorów, pozyskiwania funduszy zewnętrznych przez biblioteki, relacji biblioteki z otoczeniem, przydatnego słownictwa bibliotecznego z jęz. angielskiego (?).

Wydawnictwami zawierającymi materiały konferencyjne i publikacjami naukowymi zainteresowanych jest znacznie mniej osób (odpowiednio: 5 i 9).

7. Zainteresowanie badanych stroną internetową SBP

Wszyscy ankietowani mają swobodny dostęp do Internetu w pracy lub w domu, ale ze strony internetowej SBP korzysta tylko 2/3 badanych (15 osób; nie korzysta 8 osób, jedna – brak odpowiedzi). Niekorzystający najczęściej wyjaśniają to brakiem czasu (3 wypowiedzi), niewiedzą („Nie miałam o niej informacji”) i brakiem zainteresowania akurat tą stroną (3 wypowiedzi; „Nie mam takiego zwyczaju”; „Nie myślałam o tym”).

Odwiedzający stronę SBP najczęściej robią to nieregularnie (13 osób; regularnie: 2). Interesują ich najbardziej informacje o bieżących wydarzeniach (14 osób), oraz o organizowanych konferencjach i warsztatach (10 osób). Informacji o wydawnictwach SBP poszukuje na stronie SBP 8 respondentów, tyłu też zainteresowanych jest bazą adresową bibliotek. 6 odpowiadających interesuje się zagadnieniami prawnymi, serwis *Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP* ciekawi zaś cztery osoby. Wiadomościami organizacyjnymi SBP zainteresowanych jest dwóch respondentów, tyle samo czyta raporty SBP i poszukuje informacji o konkursach. Strona zyskuje przychylne opinie (14 osób), a cztery osoby uchyliły się od zajęcia jednoznacznego stanowiska („nie mam zdania”).

Na temat treści, o które powinna zostać rozszerzona nowa strona SBP, wypowiada się tylko jedna osoba. Jej zdaniem, powinna ona dodatkowo informować „o działalności bibliotek”.

Podsumowanie

Pracownicy bibliotek naukowych to po bibliotekarzach publicznych i szkolnych najliczniejsza w Polsce bibliotekarska grupa zawodowa i, jak to podkreślono we wstępie, najbardziej zróżnicowana, tak jak zróżnicowany charakter mają placówki zaliczane do kategorii „biblioteki naukowe”. Poznanie potrzeb tej grupy w zakresie kształcenia zawodowego, podnoszenia kwalifikacji i umiejętności oraz opinii co do preferowanych form doskonalenia jest bardzo ważne. Jednak przeprowadzone badania, ze względu na małą ilość pozyskanych odpowiedzi na ankietę, należałoby potraktować jako sondaż, wstępną próbę poznania opinii odnośnie dotychczasowej oferty Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na wspomniane tematy. Na ich podstawie nie można dokonać pełnej, pogłębionej analizy (zbyt mała ilość ankiet) i porównań postaw obu grup docelowych (zdecydowana przewaga przedstawicieli

bibliotekarzy o małym stażu pracy – 47, nad grupką ankietowanych o dużym doświadczeniu zawodowym – 24).

1. Charakterystyka badanych

W sondażu ankietowym uczestniczyło 71 osób zatrudnionych w bibliotekach naukowych, przeważnie uczelni państwowych – 57, szkół wyższych niepaństwowych – 4, branżowych – 9 (jedna ankietka – brak danych). Ich miejscem zatrudnienia były przeważnie biblioteki główne (51), jedna osoba pracowała w jej filii, rzadziej w bibliotekach wydziałowych/institutowych (19).

Najwięcej respondentów (58) pracowało w placówkach położonych w wielkich miastach, liczących powyżej 200 tys. mieszkańców, 8 osób w miastach 100-200 tys. mieszkańców, 3 w ośrodkach do 100 tys. (w 2 ankietach nie udzielono informacji). 11 osób kierowało swoimi placówkami, jednak większość ankietowanych to szeregowi pracownicy (53 osoby), z których połowa zatrudniona była w działach udostępniania oraz gromadzenia i opracowania zbiorów, pozostali w różnych komórkach organizacyjnych np. zespole biblioteki cyfrowej, zbiorach specjalnych, oddziale informacji naukowej.

Badaną zbiorowość stanowiły przede wszystkim kobiety (62 osoby), o niedużym stażu pracy w bibliotekarstwie (do 5 lat) – 47 osób, w wieku 26-30 lat (29). Bibliotekarze z wieloletnim stażem w tej grupie badawczej to 24 respondentów (w wieku 41-50 lat – 16 osób). Do SBP należy 10 osób z całej 71-osobowej próby (po 5 respondentów w każdej grupie). Organizacja ta w zbiorowości bibliotekarzy naukowych najwyraźniej nie jest popularna.

Większość respondentów ma przygotowanie fachowe (61); na poziomie wyższym (licencjat, dyplom magistra lub studia podyplomowe) – 56 osób, 5 posiada zaś wykształcenie średnie zawodowe. Są to kwalifikacje zdobyte przeważnie jeszcze przed podjęciem pracy zawodowej w bibliotekarstwie (32 osoby, przede wszystkim z grupy o niedużym stażu pracy). Pracownicy bibliotek naukowych, odmiennie niż wcześniej badane grupy bibliotekarzy publicznych i pedagogicznych, nie tak powszechnie deklarują zadowolenie z pracy (51 spośród 71, wśród np. bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych było to prawie 100%). Najwięcej satysfakcji przysparza im kontakt z czytelnikami, książką, pomoc w wyszukaniu potrzebnej lektury (informacji), a także możliwość rozwoju zawodowego, dostęp do najnowszych badań, dobra atmosfera w pracy. Poczucie satysfakcji zakłócają niskie zarobki oraz przekonanie o braku prestiżu zawodowego bibliotekarzy.

2. Postawy respondentów wobec oferty SBP

A. Doskonalenie zawodowe

W ciągu ostatnich dwóch lat 21 pracowników (przede wszystkim z grupy młodych) uzupełniało swoje wykształcenie bibliotekarskie, bowiem w tej grupie najliczniej

reprezentowane były osoby, których pierwszym wykształceniem było inne niż bibliotekarskie. Udział w różnych formach doszkalania zawodowego natomiast deklarowała większość (55 osób) – zależnie od stażu zawodowego – ponad 1/3 młodych stażem (35) oraz prawie wszyscy (20) ze stażem wieloletnim. Tylko 10 osób uczestniczyło w szkoleniach zorganizowanych przez SBP. Najczęstszymi formami szkoleń były warsztaty, konferencje, kursy doskonalące, sporą popularnością cieszy się e-learning (18 wskazań).

Zdecydowana większość badanych wyraziła gotowość do uczestniczenia w dalszych szkoleniach (z całej populacji tylko 4 osoby nie były zainteresowane). Młodzi preferują warsztaty, kursy doskonalące, konferencje; osoby z długim stażem pracy wskazywały także na kursy doskonalące oraz warsztaty i (co ciekawe) e-learning (oceniając, iż jest to „nauka w dowolnym czasie i miejscu”). Problematyka budząca największe zainteresowanie w obu grupach ankietowanych to: wiedza dotycząca promocji biblioteki, marketingu, public relations i współpracy środowiskowej, a także prawo i zarządzanie. Młodych stażem interesuje też prowadzenie badań w zakresie ewaluacji wewnętrznej oraz umiejętności pozyskiwania funduszy, starszych – biblioteki cyfrowe i digitalizacja zbiorów.

B. Czytelnictwo czasopism fachowych SBP.

Biblioteki naukowe, w których pracują ankietowani, są dobrze zaopatrzone w wydawnictwa ciągłe Stowarzyszenia; wszystkie tytuły były dostępne na podobnym poziomie („Bibliotekarza” posiadało w swoich placówkach 50 z 71.respondentów, „Przegląd Biblioteczny” – 48, „ZIN” – 45, „Poradnik Bibliotekarza” – 43). 1/3 ankietowanych (22 z 71.osobowej grupy) nie czyta żadnego z periodyków. Najbardziej poczytnym czasopismem w obu grupach jest „Bibliotekarz” (przełąda go 46 spośród 71 osób, w tym regularnie robi to 16). Poziom wykorzystania „Poradnika Bibliotekarza” oraz „Przeglądu Bibliotecznego” jest zbliżony, czytuje je odpowiednio 38 i 34 respondentów, oba czasopisma mają tylko po 10 stałych odbiorców. Najniższa jest recepcja „Zagadnień Informacji Naukowej” czytało go w badanej grupie 17 osób (7 nieregularnie), trzeba jednak podkreślić, że to bibliotekarze bibliotek naukowych wykorzystują intensywniej ten tytuł (w porównaniu z publicznymi czy pedagogicznymi), co wynika też z jego profilu.

Ogólnie, wykorzystanie periodyków SBP w badanej zbiorowości jest mało intensywne. Respondenci, którzy deklarowali ich czytanie, podkreślali, że robią to nieregularnie, sporadycznie. W porównaniu jednak, z dwoma poprzednimi, badaniami, większą popularnością cieszył się „Przegląd Biblioteczny” oraz „Zagadnienia Informacji Naukowej”, zapewne także z tej przyczyny, że częściej pisma te były obecne w bibliotekach. Większość respondentów pozytywnie ocenia omawiane periodyki, ale równie często też uchyla się od jednoznacznej wypowiedzi. Respondenci obu grup wymieniali bardzo różnorodne zagadnienia, których brak odczuwali w czytanych pismach fachowych, były to zarówno sprawy warsztatu (opracowania), jak i digitalizacji zbiorów, bibliotek cyfrowych, portali

społecznościowych. Większość odpowiadających woli wciąż drukowaną formę czasopism (21 osób), z obu form korzysta 19, a najmniej – 13 osób – preferuje wyłącznie wersję elektroniczną.

C. Czytelnictwo wydawnictw książkowych SBP.

Omawiana zbiorowość nie czuje się dobrze poinformowana o wydawnictwach książkowych Stowarzyszenia, 31 osób (6 nie udzieliło odpowiedzi) spośród 71 respondentów oceniło, że nie dociera do nich informacja na ten temat. 24 osoby z obu badanych grup nie czytają w ogóle literatury fachowej wydawanej przez SBP. Natomiast osoby korzystające z tych wydawnictw (47) sięgają przede wszystkim po serię *Nauka-Dydaktyka-Praktyka* (29 wskazań) oraz „*Propozycje i Materiały* (23 wskazania); mniej poczytne okazały się pozycje z serii *Formaty, Kartoteki* (18). Po książki spoza serii sięgnęło 13 osób, a po *Biblioteczkę Poradnika Bibliotekarza – 7. Bibliotekarze polscy we wspomnieniach współczesnych* wymieniono trzy razy w grupie osób z dużym stażem pracy. Badani ocenili, że są to interesujące wydawnictwa fachowo-zawodowe. Sięgają po nie w celach samokształceniowych, po to, by podnieść kwalifikacje fachowe. Połowa respondentów (36) najchętniej czytałaby poradniki na temat problemów praktycznych, na które natrafiają w pracy. Wydawnictwami zawierającymi materiały konferencyjne i publikacjami naukowymi zainteresowałoby się zdecydowanie mniej osób (odpowiednio: 11 i 15).

D. Internetowa strona SBP. Wśród ankietowanych bibliotekarzy z sieci bibliotek naukowych portal sbp.pl nie jest popularny, zaglądają do niego 44 osoby z 71-osobowej próby (z reguły nieregularnie – 27). Jednak wśród użytkowników zyskuje on pozytywne oceny (32 osoby). Młodzi stażem najbardziej interesują się informacjami na temat wydarzeń bieżących, oferty szkoleniowej oraz raportami i biuletynami, starszych przyciągają informacje o wydawnictwach SBP, baza adresowa bibliotek, zagadnienia prawne.